

KÉPES KALAUZ ESTERHÁZY KASTÉLY

KISMARTON

Burgenland • Ausztria

A kastély és építésének története
Az első emelet leírása részletes alaprajzzal
Az Esterházy hercegi család portréja
Joseph Haydn élete és művei
64 oldalon és 70 • színes képpel

A kastély építésének története

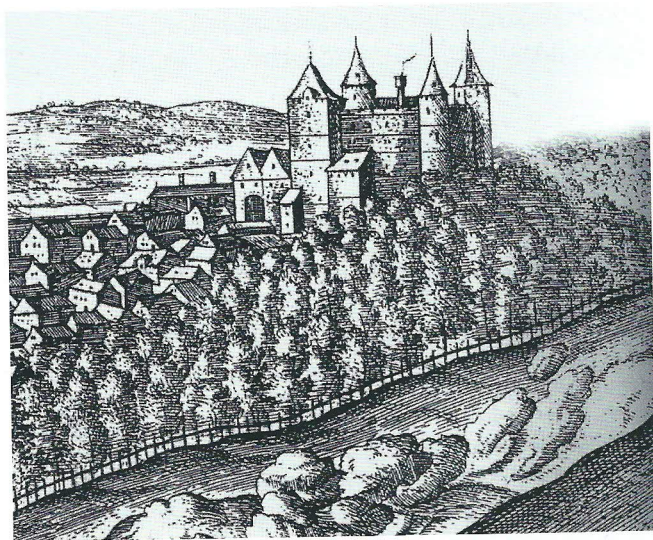
Középkori eredet

A kastély története egy XIII. századi gótikus várra nyúlik vissza. A vár abban az időben valószínűleg a Gutkeled család egyik ágának tulajdonában volt, amelynek – 1300 körül – a nyugat-magyarországi határvidéken és Kismartonban (Eisenstadt) is több földbirtoka volt.

A vár 1364-ben a nagy hatalommal bíró Kanizsai család birtokába került és ezt követően indult meg jelentős kiépítése. A család 1371-ben Nagy Lajos királytól megkapta a jogot, hogy a Szarvkő (Hornstein) nevű uradalmukhoz tartozó Kismartont (Zabamortun nevű falu) fallal erősítsék meg. Így keletkezett az a középkori végvár, amely a város északnyugati részén állt és a várfal részét képezte.

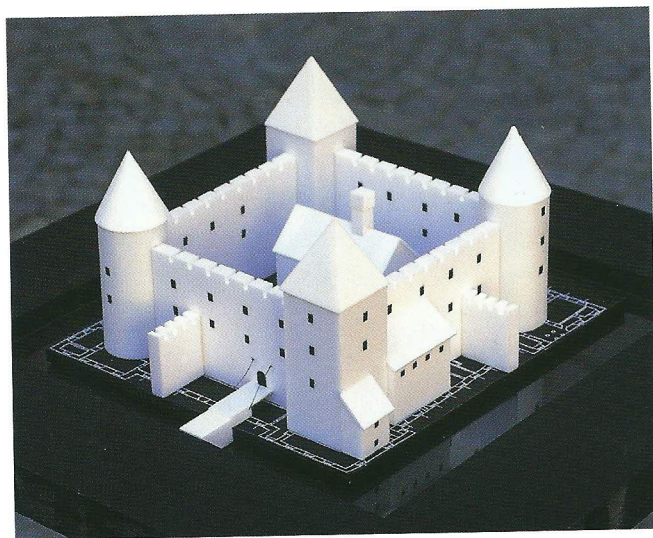
A város és az uradalom 1445-ben a Habsburgok tulajdonába került, akik az uradalmat először több esetben is zálogba adták. Mivel azonban a zálog bármikor kiváltható volt, ebben az időben a késő középkori létesítményen nem végeztek építészeti módosításokat. Hans von Wespriach halála után II. Maximilian (Miksa) császár az uradalmat az alsó-ausztriai kamara fennhatósága alá vonta, kezelését pedig a városi kapitányokra és számtartókra bízta.

Esterházy-kastély: A főhomlokzat utca felőli nézete

A gótikus vár rézkarca Houfnageltől (1617, fenti kép)

A gótikus vár modellje: karcok, történelmi feljegyzések és a gótikus erődítmény leletei alapján (lenti kép)

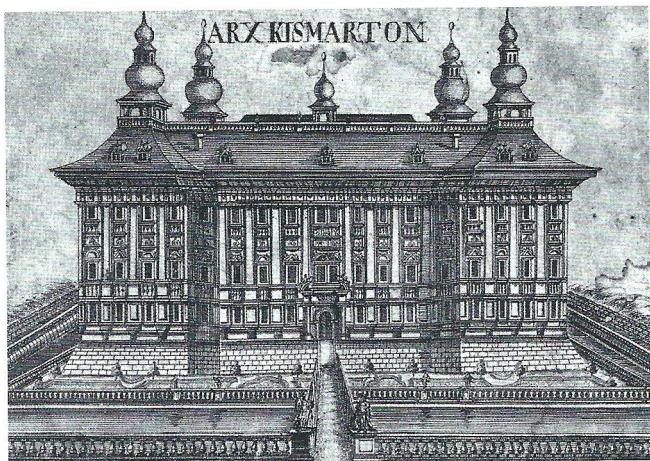

1622: A kastély és az uradalom az Esterházy család birtokába kerülnek

1622-ben II. Ferdinánd kénytelen volt újra elzálogosítani Fraknó (Forchtenstein) és Kismarton uradalmakat. Amikor a nikolsburgi békekötés eredményeként gróf Esterházy Miklós a császár kérésére átengedte akkori uradalmát, Munkácsot Bethlen Gábornak, ennek fejében a fraknói és a kismartoni uradalmak az Esterházy családhoz kerültek. Ez a család ettől kezdve egyike volt azoknak, akik hosszú évszázadokra meghatározták a város, valamint környezetének képét és sorsát. 1649-ben gróf Esterházy Miklós fia, gróf Esterházy László kifizette a vár és az uradalom zálogösszegét III. Ferdinánd császárnak és így azok, az 1648-ban szabad királyi várossá nyilvánított Kismarton nélkül, az ő tulajdonába kerültek.

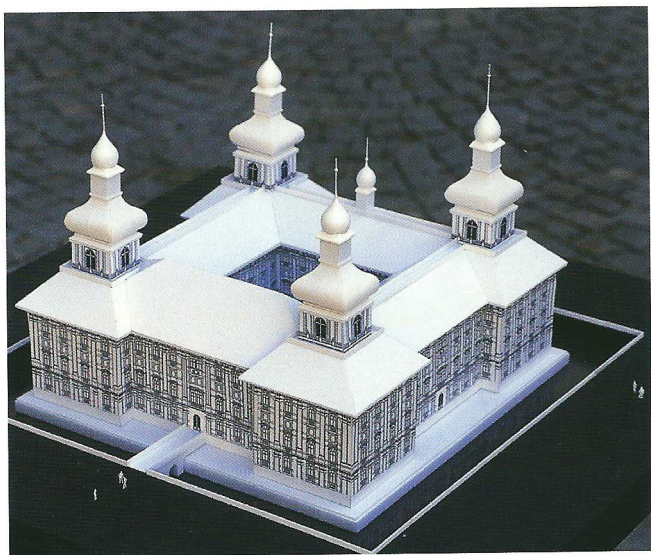

Gróf Esterházy Miklós dolmányban és mentében az aranygyapjas rend érdemrendjével (olajfestmény, ismeretlen festő, XVII. század)

A barokk kastély rézkarca M. Greischertől (1687 körül, fenti kép)

A barokk kastély modellje a minden oldalon egyforma homlokzattal, a kettős hagymakupolás tornyokkal és a kastélyt akkoriban körülvevő vízárokkal (lenti kép)

A barokk kastély (1663-1672)

Miután gróf Esterházy László 1652-ben a vezekényi csatában életét veszítette, Pál öccsére szállt az örökség. Mivel a vár külső megjelenése nem felelt meg a főúri lakhelyekről alkotott elképzeléseinek, azt 1663 és 1672 között saját rezidenciájává építtette ki. A tervezéssel a lombardiai Comoból származó és Bécsben letelepedett Carlo Martino Carlone mestert bízta meg. A megvalósításra került épület azonban valószínűleg a bécsi udvari építész, Filiberto Luchese tervei alapján készült el.

I. Esterházy Pál herceg magyar viseletben (olajfestmény, Benjamin von Block, 1655)

A vár átépítése nyomán, amely szinte felért az épület újjáépítésével és közel tíz évet vett igénybe, az épület elnyerte azt a formáját, amely a mai napig megmaradt az udvari részen és a főhomlokzatban. A módosítások lényegében a palota ívét érintették, továbbá abban álltak, hogy a középkori körfal külső és belső oldalához egy koszorú került kiépítésre, amely párhuzamosan elrendezett szobák sorából állt.

Az északi szárnyban egy nagy termet hoztak létre, emiatt szükségessé vált a régi körfal teljes eltávolítása. A régi tornyokat keskeny helyiségekkel vették körül és rézborításos kettős hagymakupolákat helyeztek ezekre. Az átépítés munkálatai nyomán létrejött egy pinceszint is, amely az új tornyok alatt is fut.

A főhomlokzat és az udvari homlokzat is mind a négy oldalon egységes képet kapott. Az első, a harmadik és a köztes emeletet egy óriási toszkán pilaszter-oszlopsor foglalta egy egységbe. A főhomlokzat különösen nagy hangsúlyt kapott a köztes emeleten elhelyezett, magyar hadvezéreket ábrázoló mellszobrokkal, melyek között középen, Esterházy Miklós és Pál nádorok szobrai láthatók. A homlokzat színei akkoriban az utcafronton a szürke, a fehér és a rózsaszín, az udvari oldalon pedig a szürke, a kék és a fehér voltak. A mai egységes sárga színt a homlokzat csak a XIX. században kapta.

A gazdag stukkódíszítést az észak-olaszországi Andrea Bertinalli mester készítette. Többek között tőle származnak a főhomlokzat, valamint az udvari homlokzat párkányzata alatt és a kastélyudvar pilasztereinek talpazatán található torzfej-stukkók is.

A kastélyt mély vízárkok vette körül, melynek külső belésfalainak magassága elérte a négy métert is. A kastély egyetlen bejárata az előtérből a kastélyudvarba vezető felvonóhíd volt.

Már a következő években szükségessé váltak bizonyos javítási munkálatok. 1680-ban például az eredetileg a tető befedésére használt, de már károsodott zsindeleket tetőcserépre cserélték, de ugyancsak javításra szorultak a kastélyárok mellvédje és az ablakok is. 1683-ban azonban a török háború minden függőben levő munkálatnak véget vetett.

A főhomlokzat magyar hadvezérek mellszobraival és a toszkán kettős oszlopokon nyugvó erkélyes portál (fenti kép)

A fő- és az udvari homlokzat „torzfej-stukkói”

A barokk-korban népszerű torzfej-stukkódíszekről számos legenda kering. Az egyik szerint rosszindulatú és önző udvari tisztviselők visszatartották a stukkódíszeket készítő művészeknek járó munkadíjat és azt saját szórakozásukra költötték. A becsapott művészek pedig bosszúból a hűtlen tisztviselők vonásait örökítették meg, grimasztól eltorzult állapotban..

A XVIII. század változásai

A barokk fénykora és a későbarokk időszak csak kevés nyomot hagyott a kismartoni kastélyon. A XVIII. század változásai elsősorban a belső tereket és a lépcsőházakat érintették. A helyiségek nagy része új padlózatot, kályhákat és stukkómennyezetet kapott. A kastélyon elvégzett egyetlen nagyobb építészeti munka a két lépcsőház felújítása, melyek a XVIII. század közepén nyerték el mai formájukat.

Kismarton látképe (ismeretlen festő, XVIII. század)

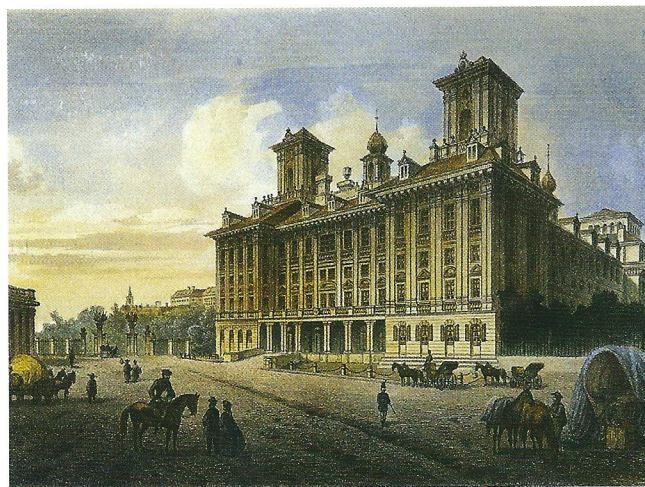
A kastély a klasszicista korban

Rövid idejű uralkodása (1790-1794) ellenére Esterházy Antal herceg említésre méltó építményt emeltetett, a hercegi istálló és a főörség épületét. Ez a kastéllyal szemben található és két különálló, de teljesen egyforma szárnyból áll, melyek homlokzatát hatalmas toszkán oszlopsorok alkotják. A bal oldali, keleti szárnyban kaptak helyet a hátsó- és igáslovak istállói, valamint a szekérvár. A jobb szárny a hercegi gránátosok főörségének adott otthont.

Az istállók és a főrség épülete

Ezt követően a már régen kiszáradt kastélyárok került feltöltésre, és kiépítették az így alacsonyabbra került kastélytérre vezető lépcsőrendszert is. A kastély földszintjét hozzáigazították az istállók beosztásához, a kastély főhomlokzatán pedig a két rizalit közé oszlopcsarnokot építettek, melynek erkélye toszkán kettős oszlopokon nyugszik.

Színezett acélmetszet; L. Rohbock del., C Rohrich sc. – A kastély látképe a II. Esterházy Miklós uralkodása alatt végrehajtott átépítést követően

Esterházy Antal herceg fiának, II. Esterházy Miklós uralkodásának idejére datálható a kastély második virágkora, aki a rezidenciáját klasszicista stílusban szerette volna átépíttetni és kibővíteni. Terveihez sikerült megnyernie a forradalmi klasszicizmus egyik legismertebb építészt, a francia Charles Moreau-t. Moreau csak a barokk épület magját tartotta volna meg, a kert és a tér oldalán modern helyiségeket akart nyitni, majd a keleti és nyugati fronton egy-egy háromszintes, oszlopcsarnokos épületet szeretett volna létrehozni.

A Charles Moreau által tervezett kastélyépület (olajfestmény, Albert Christoph Dies, 1812)

II. Esterházy Miklós herceg a Magyar Királyi Nemes Testőrség ünnepi egyenruhájában (olajfestmény, Martin Knoller, 1793)

A keleti szárnyba került volna a színház és az opera, a nyugati szárnyba pedig az Esterházy család galériája. A tervezett munkálatok folyamán a kastély frontjának hossza az eredeti háromszorosára nőtt volna. A kastély átépítését 1803-ban kezdték meg a kerti oldalon, melyet Ehrmann hercegi építőmester vezetett. A park oldalán található két tornyot részben lebontották, majd újra felépítették, később pedig mind a négy torony egységes, alacsony sátoztetőt kapott. A két északi torony közé, a mai Haydn-terem elé építették a kerti termet. Ennek bejáratául Moreau egy hatalmas, húsz korinthoszi oszlopon nyugvó csarnokot épített, két oldalán nagy kiterjedésű kocsifelhajtókkal.

1809-ben a Moreau tervei alapján elkezdett munkálatokat Kismarton francia megszállása miatt meg kellett szakítani. A herceg a napoleoni háborúk, valamint fényűző életmódja miatti nagyfokú eladósodása nem tette lehetővé a kastély továbbépítését. A mostani kastélyépület ezért a grandiózus tervnek csupán töredéke. A XIX. század végén olyan felújítási munkálatok kezdődtek, amelynek során főként az utcai szárny első szintjén található reprezentációs termek mai formája került kialakításra. A kastély külső megjelenési formája, amelyet barokk és klasszicista stíluselemek határoznak meg, ezen munkálatok nyomán már nem módosult és a XX. század első évtizedei sem hoztak jelentős változtatásokat. Az 1945-ös év a kastély felhasználási céljának gyökeres változását hozta. A második világháború után, a megszállás alatt a kastélyban tíz évig Burgenland tartomány kormánya és később a tartományi törvényszék kaptak helyet. 1969-ben a történelmi építmény jelentős részét Burgenland tartomány kormánya vette bérbe.